

Det finns också mer komiska episoder som när han (med anknytning till temat *makt*) drar med sig sin familj på en tidig vandring till ett theravadabuddhistiskt kloster i Thailand. Han väntar sig att finna vänliga munkar som gärna delar med sig av sin visdom, men den surmulne munk de mötte var mest besviken över att de inte tagit med sig några cigaretter. ”Gryningsvandringen, Buddhastatyn och den orangea klädnaden räckte för att jag skulle förvänta mig att få möta buddhistisk visdom” (s. 219); så lätt har vi alltså att låta oss förledas av maktsymboler.

Författaren anknyter inte bara till personlig erfarenhet utan hämtar även inspiration från skönlitteratur, film och annan fiktion samt religionspsykologisk, sociologisk och idéhistorisk forskning. Det är således en ganska bred läsekrets som kan ha glädje av *En lockton i ödemarken*; boken är såväl underhållande som allmänbildande och tankeväckande.

I det avslutande kapitlet får vi följa författaren till Lourdes. I början av vistelsen ser han med visst förakt på det han betraktar som vidskepelse, andlig kommers, religiös kitsch – och på de pilgrimsturister som han menar låter sig luras av detta prål. Han ser också med skepsis på maktspelet bakom berättelsen om Bernadette och hennes Maria-visioner, ett spel i syfte att stärka påvedömetts makt över människornas liv. Han beslutar sig dock för att kliva ur rollen som den distanserade forskaren och genomgå proceduren som inleds med bikt och avslutas med det rituella badet. Det är en betydligt mer ödmjuk man som reser hem igen, uppfylld av ”känslan av att vi är här tillsammans en stund och att vi [...] tillsammans hoppas” (s. 270). Och där någonsins får läsaren syn på sig själv.

Lotta Knutsson Bråkenhielm
TD, Stockholm

DOI: 10.51619/stk.v9i3.25391

Else Marie Wiberg Pedersen (red.).

Guds ord i kvindemund: Om køn og kirke.

Köpenhamn: Nord Academic. 2023. 375 s.

Strax innan midsommar, den 21 juni 2023, publicerades en stor artikel i *Kyrkans Tidning* med rubriken ”Kvinnor i majoritet bland de nyvigda”. I artikeln uttalade sig en rad företrädare för Svenska kyrkan om det faktum att två tredjedelar av dem som prästvigts under året var kvinnor. Flertalet av dem lyfte fram detta som ett problem och menade att om det blir för mycket kvinnor kan det leda till att män avskräcks från att bli präster eller att engagera sig i kyrkan. En vecka senare, den 1 juli, publicerades en debattartikel från styrelsen för Forum för prästvigda kvinnor i Svenska kyrkan. De menade att det var olyckligt att det framställs som ett problem att många präster är kvinnor och efterlyste i stället en diskussion om hur man kan rekrytera fler i en tid av prästbrist.

Här hade den ambitiösa antologin *Guds ord i kvindemund*, redigerad av lektorn i systematisk teologi vid Aarhus universitet Else Marie Wiberg Pedersen och utgiven på Nord Academic (den nystartade grenen av Gads forlag) i samband med 75-årsjubileet av den första prästvigningen av kvinnor i Danska folkkyrkan, kunnat vara en viktig resurs. Sista kapitlet, författat av Wiberg Pedersen själv, utgörs av en skarp analys av diskursen om ”kvinnliga präster” i danska dagstidningar 1885–2022. Bland de teman som återkommer över tid är just ”kvinnodominans” och ”kyrkans könsskifte” som ett problem.

Överlag är de många likheterna med processerna och utvecklingen i Svenska kyrkan slående. Sådant som faktorer som leder till prästämbetets öppnande för kvinnor (till exempel tillgång till högre utbildning, väckelserörelsernas teologi och praktiker), för- och motargumenten i debatten, lösningen med ”en kyrka och två praktiker” med möjligheten för motståndare till reformen att avvisa samarbete med prästvigda kvinnor – allt känns igen i den svenskkyrkliga kontexten. Naturligtvis föreligger även

intressanta skillnader. Som kyrkohistorikern Lone Kølle Martinsen påpekar i sin genomgång av förhållandet mellan N.F.S. Grundtvig (1783–1872), grundtvigianismen och kvinnorna i väckelserörelserna skulle det behövas en transnationell studie av utvecklingen i alla de nordiska länderna.

Efter att ha stiftat bekantskap med denna antologi är jag också övertygad om det. Forskningen skulle ha mycket att vinna på det, inte minst för att man i högre utsträckning skulle kunna dra nytta av varandras arbete. Exempelvis har antologin, som anges i titeln, ett fokus på kön som en kategori som spelar en avgörande roll för hur det kyrkliga ämbetet förstås och förvaltas i dansk kultur och samhällsutveckling, och med få undantag relaterar man till dansk forskning om danska förhållanden. För den som är insatt i det svenska forskningsfältet är det uppenbart hur svensk forskning, till exempel Johanna Anderssons avhandling *Den nödvändiga manligheten: Om maskulinitet som soteriologisk signifikant i den svenska debatten om prästämbete och kön* (2019), skulle kunna ha varit en guldgruva för de danska kollegorna.

Antologins upplägg är väl sammanhållet och den spretighet som ofta karakteriserar jubileumsantologier föreligger inte. Boken är indelad i tre delar: *kön och teologi* (som diskuterar de källor i skrift och tradition som ofta åberopas i samband med ämbetsreformen, framför allt Paulus och Luther), *kön och myndiggörande* (hur kvinnor gradvis uppnår mer rättigheter genom religiösa och kyrkliga väckelser och samspel mellan religiösa, kulturella och politiska faktorer) samt *kön och representation* (prästvigde kvinnors inflytande på kyrkan och dess ämbete). Därtill finns många andra kopplingar mellan bidragen, vilket bidrar till att antologin upplevs som en helhet trots att det är många olika författare från olika forskningsfält som har bidragit.

Detta är också ett av de tre bidrag till det teologiska samtalet som jag särskilt vill lyfta fram. Antologins bidrag tecknar tillsammans en bild av gradvis förändring av

synen på kvinnor över tid, teologiskt och samhälleligt, som till sist möjliggör öppnandet av prästämbetet för kvinnor. Med avstamp i Wiberg Pedersens beskrivning av hur Luthers ämbetssteologi ”humaniserar” det kyrkliga ämbetet får läsaren följa utvecklingen via kyrkohistorikern Rasmus H.C. Dreyers beskrivning av prästfruns roll i prästäktenskapet, kyrko- och missionshistorikern Harald Niensens och den praktiska teologen Hans Raun Iversens skildring av diakonissor och kvinnliga missionärer, Kølle Martinsens diskussion om väckelserörelserna och grundtvigianismens betydelse samt samhällsvetaren Christina Fiigs och rättsociologen Bettina Lemann Kristiansens genomgång av rösträtens och andra samhällsförändringars betydelse för öppnandet av prästämbetet för kvinnor i Danska folkkyrkan.

Vidare lyfts i flera av framställningarna tidigare ej beaktat källmaterial fram som ger exempel på kvinnor som verkat som präster i praktiken, även om de formellt sett inte kunde inneha ämbetet. För det tredje vill jag särskilt nämna exegeten René Falkenbergs noggranna genomgång av talförbudet i 1 Kor. 14:34–35 (”kvinnan tige i församlingen”) i ljuset av aktuell forskning.

En sak som gör mig något fundersam är dock den starka kontrasten mellan romersk-katolskt och lutherskt som skrivs fram, framför allt av bokens redaktör. Några exempel: Martin Luther kommer med en ”nye forståelse af det kirkelige embede” och en ”opgør med middelalderens syn på kvinder” (s. 57); han ”viste anerkendelse af kvinders betydning i kirke og samfund i direkte modsætning til pavekirkens syn på kvinder” (s. 60) och ”er utilfreds med traditionens nedvurdering af kvinder og i sammenhæng hermed også af nedvurderingen af mænds evne til at styre sig over for kvinder, isaer i skolastikernes bøjning” (s. 64). ”Selve diskursen om kirkens kønsskifte giver primært mening på baggrund af en bestemt kirkeforståelse, som är central i katolsk teologi”, sammanfattar Wiberg Pedersen (s. 302).

Nog är det en skillnad, men som mycket av den senare Lutherforskningen visat så är det inte alltid så stora kontraster mellan Luther och andra teologer i den kyrka han ville reformera. Dessutom finns det, som Wiberg Pedersen själv konstaterar i en passus, en spänning i Luthers sätt att se på kvinnor och på ämbetet. Denna spänning har resulterat i att såväl förespråkare som motståndare till att öppna prästämbetet för kvinnor kan åberopa Luthers ämbetsteologi för sin sak. Jag hade gärna sett mer brottnings med denna kontinuitet och dubbeltydighet hos Luther.

Med detta sagt är detta, sammanfattningsvis, en innehållsrik, genomtänkt och väl sammanhållen antologi som bidrar med fördjupad förståelse och konstruktiva ingångar inte bara för den danska kontexten utan även för den svenska.

*Frida Mannerfelt
TD, Rydebäck*

DOI: 10.51619/stk.v99i3.25392